

11. Miles M.F. The Value of a Woman: A Comparison of the Laws and the Traditions of Divorce in Medieval Europe and Modern America. *UCLA Women's Law Journal*. 2006. 15(1). P. 139–169.

12. Raffensperger C. Evpraksia Vsevolodovna between East and West. *Russian History / Histoire Russe*. 30, Nos 1–2, 2003. P. 23–34.

13. Raffensperger C. The Missing Russian Women: The Case of Evpraksia Vsevolodovna. *Writing Medieval Women's Lives / ed. Goldy, Livingstone*. 2012. P. 69–84.

Олена Стрілок,
*доцентка кафедри всевітньої історії
та міжнародних відносин
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
кандидатка історичних наук*

ЛАУРЕАТКА НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ МИРУ ЛЕЙМА ГБОВІ: ВРАЖАЮЧА ІСТОРІЯ СМІЛИВОЇ ЖІНКИ

У 2011 р. лауреатками Нобелівської премії миру стали одразу три жінки: Еллен Джонсон-Серліф і Лейма Гбові з Ліберії, а також Таваккуль Карман з Ємену. Всі три доклали значних зусиль для миру і розбудови громадянського суспільства в своїх країнах. Вони отримали визнання «за ненасильницьку боротьбу за безпеку жінок і за право жінок на повноправну участь у миротворчій роботі». Голова Нобелівського комітету Турбйорн Ягланд відзначив: «Ми не зможемо досягти демократії та міцного миру, якщо жінки не отримують таких же можливостей, що і чоловіки, впливати на розвиток подій на всіх рівнях суспільства» [1].

Леймі було 17 років, коли на її батьківщині, в Ліберії, 1989 р. почалася громадянська війна. Генерал Чарльз Тейлор очолив збройний виступ проти уряду президента Семюеля Доу. Раптові смерті та жахливі звірства стали у той час звичайним явищем. Лейма, яка саме закінчила школу та хотіла студіювати медицину, з початком війни умиць подорослішчала [2]. Її життя і доля відтепер виявились нерозривно пов'язані з розвитком Ліберії.

У 1997 р. Чарльз Тейлор став президентом країни. Його виборчу кампанію вирізняло скандальне гасло: «Він вбив мою маму і вбив мого тата, але я голосую за нього, щоб припинилася війна» [3, С. 109]. Ситуація, однак, дедалі погіршувалася. Новий президент доруйнував ліберійську економіку. Він приміряв на себе роль «великого ляльководи», «підгодовуючи» революційні рухи в сусідніх країнах, зокрема, в Сьєрра-Леоне. Тейлор силою набирив в армію дітей і підлітків. Частина з них викрадали

та змушували воювати. Люди Тейлора вбивали, гвалтували, катували своїх жертв, калічили, відрубуючи кінцівки задля розваги.

Лейма Гбові ухвалила для себе рішення – боротися разом зі своїми співвітчизницями за мир у Ліберії. На той момент вона вже опікувалася дітьми, які постраждали від війни, і біженцями з регіонів конфліктів. Дуже швидко їй вдалося знайти підтримку серед різних жінок – як християнської, так і мусульманської віри. Вони проводили зустрічі та мирні демонстрації, акції протесту та масові молебні. Під час усіх зібрань жінки вбиралися у білосніжні футболки – на знак боротьби за мир. Широко розрекламований «секс-страйк» привернув до цього руху увагу міжнародних засобів масової інформації, в результаті чого виникло порівняння з давньогрецькою комедією Аристофана «Лісістрата». «Це була ціла армія жінок у білому, які повставали у той час, коли ніхто на таке не наважувався», – згадувала Гбові у своїй автобіографії [4].

Жінка писала також, що не мала ані краплі страху. Оскільки найгірші речі, які тільки могли статися, на той момент вже трапилися. Багато ліберійців переконані, що громадянська війна, яка забрала життя 250 тисяч людей, тривала б і далі, якби не було «жінок у білому».

Рух Women of Liberia Mass Action for Peace дійсно став масовим рухом ліберійських жінок за мир і відіграв одну з ключових ролей у припиненні громадянської війни. Під керівництвом Гбові руху вдалося добитися зустрічі з чинним тоді президентом Ліберії Чарльзом Тейлором і домогтися від нього обіцянки бути присутнім на мирних переговорах у Гані.

Гбові очолила делегацію жінок Ліберії, яка також відправилась у Гану для участі в переговорах. Вони повинні були тривати близько двох тижнів, але трибунал у Сьєрра-Леоне звинуватив президента Ліберії Тейлора у військових злочинах і злочинах проти людяності. Тейлор втік на батьківщину, щоб не бути заарештованим прямо в залі переговорів. Переговори зайшли у глухий кут. Тоді двісті жінок Ліберії захопили зал, розмістились там зі своїми гаслами і сказали, що не підуть звідти, поки не буде підписано мирну угоду. Коли влада спробувала витіснити жінок, Гбові й інші жінки стали погрожувати розлягнутися. У традиційному африканському контексті такі дії були б сприйняті як прокляття та нестерпне приниження для чоловіків-делегатів. Учасники повернулися за стіл переговорів і таки дійшли згоди [2].

Чотиринадцять років боротьби за владу в Ліберії добігли кінця. 11 серпня 2003 р. президент Чарльз Тейлор склав із себе повноваження і вилетів у Нігерію. Уряд країни запропонував йому притулок за умови, що той не братиме участі в ліберійській політиці [5]. Проте, Тейлора знайшли навіть у вигнанні, а Нігерії пригрозили санкціями за покривання підозрюваного політика.

11 листопада 2005 р. Рада Безпеки ООН доручила Місії ООН в Ліберії затримати і взяти під варту колишнього президента та передати його в Спе-

ціальний суд по Сьєрра-Леоне. У березні 2006 р. Чарльз Тейлор був заарештований в Нігерії і доставлений в суд у Фрітауні. Однак голова Спеціального суду вирішив, що судити колишнього президента у Фрітауні небезпечно, оскільки це може викликати хвилю насильства і безладів у всьому регіоні. В результаті, за згодою уряду Нідерландів, керівництва Міжнародного кримінального суду, Генерального секретаря і Ради Безпеки ООН, було вирішено провести процес у справі Чарльза Тейлора в Гаазі. Великобританія повідомила про своє рішення дозволити екс-президенту Ліберії, в разі визнання його винним, відбувати покарання в її в'язницях [6].

Екс-президент був засуджений до 50 років в'язниці 30 травня 2012 р. Судді одноголосно визнали Тейлора, який перебував при владі в Ліберії з 1997 по 2003 рік, винним у військових злочинах і злочинах проти людяності, в тому числі, в підбурюванні та причетності до тортур, вбивств, вербуванні дітей-солдат, згвалтувань, скоєних на території Сьєрра-Леоне під час громадянської війни в цій країні 1991 – 2002 років [7; 8, С. 106]. Тейлор став першим з часів Нюрнберзького процесу очільником держави, засудженим за військові злочини.

Робота по відновленню нації і загоєнню ран війни вимагала нових навичок від покоління борців за мир. Залишивши своїх дітей на піклування сестер, Лейма поїхала до Сполучених Штатів, щоб вивчати питання миротворчості та вирішення конфліктів. У Східному менонітському університеті (EMU) в Вірджинії вона вивчала концепцію «відновлювального правосуддя», згідно з якою зцілення відбувається завдяки спільним зусиллям жертв і правопорушників. У 2006 році, саме під час навчання в магістратурі за фахом «вирішення конфліктів», Гбові звернулася до Організації Об'єднаних Націй з проханням захистити жінок від гендерного насильства та залучити їх в миротворчі зусилля ООН [2].

Доленосним стало знайомство Гбові з філантропкою Ебігейл Дісней, яка мала намір зняти документальний фільм про Лейму та її рух. У 2008 р. з'явилась стрічка «Загнати молитвами чорта в пекло» («Pray the Devil Back to Hell»), що розповідала про події у Ліберії, та була відзначена багатьма нагородами. Лейма Гбові за свою миротворчу та активістську діяльність також отримала низку нагород: Блакитну стрічку від Гарвардського інституту державного управління ім. Джона Ф. Кеннеді (2007 р.), премію Грубера за права жінок (2009), премію «Профіль мужності» імені Джона Кеннеді (2009).

У вересні 2011 р. Лейма Гбові опублікувала автобіографію «Mighty Be Our Powers: How Sisterhood, Prayer and Sex Changed a Nation at War» [4], а згодом отримала Нобелівську премію миру. Щоправда пізніше Гбові розірве відносини з президенткою Е. Джонсон-Серліф на знак протесту проти фаворитизму, який Джонсон-Серліф виявляла щодо членів власної родини при призначенні на державні посади [2].

Продовжуючи свою роботу з розширення можливостей жінок та виховання молодих людей, Лейма Гбові виконує обов'язки президента Фонду миру Гбові в Африці, що базується в Монровії [9]. Фонд надає можливості для навчання та лідерства дівчатам, жінкам, молоді. Вона також є виконавчим директором програми в Колумбії «Жінки, мир та безпека» (Women, Peace and Security Program). Окрім питань освіти, жіночого лідерства, здатності жінок запобігати, припиняти конфлікти, важливим напрямком роботи Лейми є також «зцілення травм війни».

У сьогоденні збройних конфліктах близько 90% жертв – це цивільні особи, більшість з яких складають жінки і діти. Нобелівський комітет, вручаючи премію миру 2011 р., процитував резолюцію Ради Безпеки ООН 1325, прийняту в 2000 р., в якій йшлося, що жінки та діти зазнають великої шкоди через війну і політичну нестабільність, і що жінки повинні мати більший вплив і роль у миротворчій діяльності. Лейма Гбові власним прикладом довела наскільки ефективною може бути діяльність жінки у вирішенні одного з найголовніших питань, а саме питання припинення війни та збереження миру.

Джерела та література:

1. Nobel Peace Prize recognizes women rights activists. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-15211861>
2. Leymah Gbowee. URL: <https://achievement.org/achiever/leymah-gbowee/>
3. Stephen Ellis. *The Mask of Anarchy*. New York: NYU Press, 2007.
4. Leymah Gbowee. *Mighty Be Our Powers: How Sisterhood, Prayer, and Sex Changed a Nation at War*. New York: Beast; London: Perseus Running, 2011.
5. Доклад Генерального секретаря, представляемый во исполнение резолюции 1478 (2003) Совета Безопасности по Либерии. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/S/2004/272>
6. Экс-президент Либерии Чарльз Тейлор признан виновным в совершении военных преступлений и преступлений против человечности. *Новости ООН*. URL: <https://news.un.org/ru/story/2012/04/1200891>
7. Экс-президент Либерии получил полвека. *Интерфакс*. URL: <https://www.interfax.ru/russia/248214>
8. Ліберія: запропонований надзвичайний кримінальний суд. *Вибір за ради справедливості*. Т.ІІ. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/06/tom_ii_web.pdf
9. Gbowee Peace Foundation Africa (GPFA) URL: <https://gboweepeaceafrica.org/>